

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของกลไกการขยาย

เมืองต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตในเขตชานเมือง

กรุงเทพมหานคร

(A Comparative Study on Influences of
Urbanizing Elements on Ways of Life
in Suburban Area of Metropolitan Bangkok)

ชื่อผู้เขียน

นางสาววรารวรรณ เวชชสัลลิต

(Miss Varawan Vechasut)

แผนกวิชา/คณะ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.สุศุสวาท ตีศรีโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

ปีการศึกษา

2528

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของกลไกการขยายเมืองต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจและสังคมในเขตชานเมือง ระหว่างชุมชนที่มีกลไกการขยายเมืองเข้าถึงในระดับสูงกับชุมชนที่มีกลไกการขยายเมืองเข้าถึงในระดับต่ำ

สำหรับแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครอบครัว และเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านสังคม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ความรู้จักคุ้นเคยกับเพื่อนบ้าน และการติดต่อสัมพันธ์กับญาติ นอกชุมชน ส่วนกลไกการขยายเมืองที่นำมาพิจารณาในที่นี้มี 2 ประการ คือ การคมนาคม ซึ่งหมายถึง ถนน และยานพาหนะ และการสื่อสาร หมายถึง การไปรษณีย์ และโทรศัพท์ โดยเลือกศึกษาที่หมู่บ้านเมืองทอง 3 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีกลไกการขยายเมืองเข้าถึงในระดับสูง และหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีกลไกการขยายเมืองเข้าถึงในระดับต่ำ และศึกษาจากผู้เป็นหลักในการหาเลี้ยง ครัวเรือนจากหมู่บ้านเมืองทอง 3 จำนวน

144 ราย และจากหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย จำนวน 114 ราย รวมเป็นตัวอย่าง
ในการศึกษาคั้งนี้ 258 ราย ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีนำแบบสอบถามเข้าไป
สัมภาษณ์รวมกับการเข้าสังเกต เพื่อให้เข้าใจคำตอบต่าง ๆ และใช้ค่าสถิติร้อยละ
(Percentage) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

สำหรับผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 และ
หมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย มีลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายคลึงกัน เช่น เพศของหัวหน้า
ครอบครัวสถานภาพการสมรส ระยะเวลาในการแต่งงาน ความสามารถในการพูดภาษา
ท้องถิ่น ลักษณะที่อยู่อาศัยและที่ดินในครอบครอง แต่หัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3
มีแนวโน้มที่จะแตกต่างจากหัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย ใน
เรื่องระดับการศึกษาอายุเมื่อแรกทำงาน อายุเมื่อแรกสมรส และอายุในปัจจุบัน

สำหรับกลไกการขยายเมืองกับแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจ
พบว่า หัวหน้าครอบครัวของทั้งสองหมู่บ้าน ประกอบอาชีพที่มีลักษณะหลากหลาย แต่หัวหน้า
ครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 ประกอบอาชีพที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ สูงกว่าหัวหน้า
ครอบครัวของหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย และส่วนใหญ่มีสถานภาพการทำงานเป็น
ลูกจ้างรัฐบาล รวมทั้งมีสถานที่ทำงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร แต่หัวหน้าครอบครัวของ
หมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัยส่วนใหญ่จะมีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล
และเอกชน รวมทั้งทำงานอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรีความแตกต่างดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผล
เนื่องจากอิทธิพลของกลไกการขยายเมืองที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางและ
เปิดโอกาสให้ติดต่อกับนอกชุมชนได้ง่ายขึ้น ซึ่งจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไก
การขยายเมืองกับลักษณะการประกอบอาชีพพบว่า กลไกการขยายเมืองในด้านการคมนาคม
มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ โดยผู้ที่รู้สึกสะดวกในการเดินทางจะเป็นผู้ประกอบ
อาชีพที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ แต่เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวจำแนกตามชนิดของ
ยานพาหนะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการขยายเมืองกับลักษณะการประกอบอาชีพ
มีความสัมพันธ์กันน้อยลง โดยผู้ที่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ จะมีความ
สะดวกในการเดินทางเสมอไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ใช้วิชาชีพหรือไม่ใช้วิชาชีพ
ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการขยายเมืองกับแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจ
และสังคมพบว่า แม้ทั้งสองหมู่บ้านจะมีสภาพทั่ว ๆ ไปของการสื่อสารค่อนข้างแตกต่างกัน
เช่น ความแตกต่างในเรื่องปริมาณโทรศัพท์สาธารณะ แต่จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าความ

แตกต่างกันในการสื่อสารของครอบครัวทั้งสองหมู่บ้าน มีแนวโน้มมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมากกว่า เช่น การมีโทรศัพท์ส่วนตัวซึ่งเป็นการยากที่จะแยกให้เห็นเฉพาะอิทธิพลของกลไกการขยายเมืองต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับกลไกการขยายเมืองกับแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านสังคม สำหรับเรื่องครอบครัวพบว่า ครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 จะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดกลางค่อนข้างใหญ่ ในขณะที่ครอบครัวของหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัยจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเช่นกัน แต่มีขนาดกลางค่อนข้างเล็ก ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ภรรยาของหัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 สามารถตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว และมีบุคคลอื่นอื่นซึ่งไม่ใช่ญาติ (คนใช้) ทำงานบ้านเกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้าน การซักผ้า ซ่อมแซมเสื้อผ้า ส่วนหน้าที่ภายในบ้านอื่น ๆ ยังคงเป็นหน้าที่ของภรรยา ในขณะที่ครอบครัวของหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย ภรรายังคงรับหน้าที่ทำงานภายในบ้านทั้งหมด และมีอำนาจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจน้อยกว่าภรรยาในครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลไกการขยายเมืองในด้านการคมนาคมมีความสัมพันธ์กับการแบ่งงานภายในบ้านและการมีอำนาจในการตัดสินใจของภรรยา

ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงและความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องนอกชุมชนพบว่า หัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย รู้จักคุ้นเคยกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงดีกว่าหัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 แต่หัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านเมืองทอง 3 มีแนวโน้มที่จะติดต่อผูกพันกับญาติพี่น้องนอกชุมชนมากกว่าครอบครัวในหมู่บ้านไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องจากกลไกการขยายเมืองที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว